

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

פרשת מקץ תשע"ח -

בנימין ספק ימות וכולם ודאי

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיו שְׁלַח הַנֶּזֶר אֹתִי וְנִקְוָמָה וְנִלְכָּה וְנִחַיָּה וְלֹא נָמוּת גַּם אֲנַחְנוּ גַם אַתָּה גַם טַפְנוּ (מ"ג ח')

פירוש רש"י, דיהודה אמר ליעקב, בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, אבל אנו אם לא נלך ודאי כולנו מתים ברעב, מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי.

א. לא ימסרו

הנה קיימא לן בירושלמי (תרומות פ"ח) דאם באו ואמרו לבני העיר או שימסרו אדם אחד או שיהרגו את כל בני העיר, ימותו כולם ולא ימסרו נפש אחת מישראל. וטעמא, דלמסור קא עביד בקום ועשה, משא"כ אם יהרגו בני העיר הוה בשב ואל תעשה.

מעתה תיקשי היאך מסרו את בנימין מחמת שבלאו הכי כולם ימותו, הרי אין למסור בקום ועשה.

ב. ספק ימות

אלא יש לדון דשאני הכא דהוה רק ספק אם בנימין ימות.

והנה לכאורה יש לפשוט מהכא באומר הנכרי שימסרו לו נפש, ואז רק ספק אם יהרג, ואם לא ימסרו, ודאי יהרוג את כולם, שימסרו לו. ודן בזה בתשובות רבינו שלמה איגר (הנדפס מחדש, ע' ח"א כתבים סי' י"א).

ג. מעשה הצלה

אך יש לומר דהכא קיל, למה שכתב בחזון איש (יו"ד סי' ס"ט סק"א ד"ה ויש) דדינא דימות כולם רק כשההצלה על ידי ההריגה, אבל במידי דלא מחמת ההצלה, כגון מכונית שעומד להרוג אנשים רבים, ויכול להטות המכונית הצידה ושם יהרוג רק אדם אחד, יש לומר דשרי, דאין ההצלה על ידי ההריגה, דאם לא היה בצד איש היה שפיר טפי.

וכמו כן ברואה חץ העומד להרוג כמה אנשים, שרי ליה להטותו הצידה אע"י דבזה ייהרג אדם בחץ, דהרי ההצלה היא על ידי הטיית החץ אלא דממילא נהרג.

והכי נמי בבנימין, עצם הליכת בנימין היה הצלה, אלא ממילא היה חשש שמא ימות בדרך.

ד. חיי שעה

אבל באמת דברי רש"י מתפרשים כפשוטם, דהא מבואר בפוסקים דספק חיי עולם עדיפא על ודאי חיי שעה, ונלפינן לה מד' מצורעים מלכים (ז' ג-ד') שהלכו למחנה אשור אע"פ דהיה ספק סכנה, עיין בסוגיא בעבודה זרה כ"ז ב', ובחזון איש סי' ס"ט סק"ב ד"ה ב"מ], ואם כן ודאי דשרי למעבד פעולה בידים באדם שיש לו חיי שעה דלמא תגרום ספק חיי עולם, והכי נמי הכא הרי ידעינן שאם בנימין ישאר, ימות עם כולם מחמת הרעב, נמצא דחיייהם חיי שעה, ואם כן שרי למוסרו באופן שיכתב שינצל ויחיה חיי עולם.

חנוכה תשע"ח -

תיקנו לאחר ההדלקה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרע"ב סעי' ב') דצריך ליתן שמן בהנר כשיעור שיידלק חצי שעה. ואם הוסיף שמן בנר לאחר שהדליק הנר, לא מהני. ויש לדון בדין זה בכמה אנפי:

א. עשאו פתילה דקה

הנה אם היה פתילה עבה והאש גדולה, ולכן לא ידלק לחצי שעה, ולאחר ההדלקה עשה הפתילה לדקה ועכשיו ידלק הנר לחצי שעה. בפשוטו דמי להוסיף שמן בנר דלא מהני לאחר שהדליק.

ב. הפחית השמן ואחר עשאו דקה

הנה אם היה שמן מספיק לחצי שעה בפתילה עבה, והפחית מהשמן בידים, דזה דמי לכיבה במזיד דאמרינן דזקוק לה וחייב להדליק שנית, ואחר כך עשה הפתילה לדקה, יש לעיין בזה, דהנה מפאת ההדלקה היה כשר, ובאמת הרי דלק מחצית השעה, היאך נדייני לה.

ג. מילוי שמן

אך אם לאחר שלקח בידים מהשמן, חזר ומלאהו בשמן, זה גרע טפי, דנמצא דלא עשה מעשה הדלקה בהשמן, וכי תימא דהמלוי הוא הדלקה, אינו כן, דהא חזינן דבהדליק כשהיה שמן רק לפחות מחצי שעה, חייב לכבות ולחזור ולהדליק, חזינן דהמלוי לא חשיב הדלקה.

שמא הוה נר של חשד

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרע"א סעי' ח') חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשניהן מפני החשד, שיאמרו בני עירו מדלא אדליק בהא, באחרת נמי לא אדליק.

וכתב הר"ן (שבת י' א' דפ"ה רי"ף) דמסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא, אינו מברך עליו.

א. ברכת אילנות על ערלה

הנה בתשובות דובב מישורים (ח"ג סי' ה') דן האם מברכים ברכת אילנות על אילן של ערלה, דלחד גיסא יש לדון דאין מברכין, מכיון דהפירות אסורים בהנאה ודומה לאילן סרק דאין מברכין עליו (כמבואר בהלכות קטנות ח"ב סי' כ"ח), אך לאידך גיסא יש לדון דמברכין, כיון דעכ"פ הפירות ראויים לנכרי או לחולה, ואם כן שייך לברך עליהם שברא אילנות טובים ליהנות בהם בני אדם.

וכתב להביא דמות ראייה דמברכין, דהנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ס"ט א') דרבי שמעון בן גמליאל אומר, שאם אדם יש לו שדה של ערלה, אין צריך לציין בה כדי שידעו שהיא של ערלה, דהרי בין כך אסור לקחת מהשדה בלי רשות, וכי תימא הרי אם יגנבו יכשלו באיסור ערלה, מכל מקום אין צריך לציין דהלעיטוהו לרשע וימות.

ותיקשי, הרי יהיה מחויב לציין שלא יכשלו אנשים כשרים ויעשו ברכה על האילנות המלבלבים, ויעברו על איסור ברכה לבטלה, אלא על כרחך מוכח דאפשר לברך גם על אילני ערלה.

ב. ליחוש שיברכו על נר של חשד

מעתה, תיקשי כעין זה לענין הא דמדליקין נר של חשד בחנוכה, הרי לדעת הר"ן הנ"ל דאין מברכין על נר של חשד, ליחוש שמא יברכו עליו ברכת הרואה, ויעברו על איסור ברכה לבטלה.

ג. מיעוט דמיעוטא

יש לומר דהכא לא שייך לחשוש, דהרי כל ברכת הרואה הוה רק על מי שלא הדליק, וגם אינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, (כמבואר בשולחן ערוך סי' תרע"ג סעי' ו'), ולהאי מיעוטא דמיעוטא לא חייש.

ד. להדעה דאינו מיעוטא

אך אכתי תיקשי לדעת קמאי (מרדכי בשבת אות רס"ז, ועי' משנה ברורה סי' תרע"ז ס"ק ו', ובשער הציון שם סק"ט) דאף בהדליק עליו בביתו, או השתתף בפריטי ואינו נמצא שם בשעת ההדלקה, חוזר ומברך ברכת

הרואה. ואם כן ברכת הרואה אינו כל כך מיעוטה, ואם כן אכתי ניוחש שמא יברכו ברכת הרואה על נר של חשד.
ויש לומר דסברי כהרשב"א (תשובות ח"א סי' תקכ"ה) דמברכין על שחיטת בן פקועה, אע"פ שאינו חייב שחיטה רק משום מראית עין. ולפי זה גם על נר של חשד מברכין. ואם כן אין הכי נמי בנר של חשד תהא גם ברכת הרואה.

ה. כבתה אין זקוק לה

כעין הנ"ל יש להקשות, דהנה קיימא לן בנר חנוכה דכבתה אין זקוק לה, ומכל מקום אם רוצה יכול להדליק שנית, (כמבואר ברמ"א סי' תרע"ג סעי' ב', ומשנה ברורה שם סי"ק כ"ז).
ותיקשי דמכשיל את הרואה שיברך ברכת הרואה, והוה ברכה לבטלה, וכי תימא דאין תקלה שיסמוך המברך על הרוב, הרי להדובב מישרים הנ"ל גם בזה אין להניח תקלה, דהרי גם לענין ברכת אילנות איכא רוב דאינם ערלה. ויש ליישב כהנ"ל.

הדליק נרות של הבן

הנה עובדא הוה שהאב הכין נרות חנוכה לעצמו, וגם הכין נרות לבנו, ובטעות הדליק נרות של הבן. וכשראה האב שזה הנרות של הבן כיבה כל הנרות.

ויש לדון האם האב יצא ידי חובתו:

א. שמן גזול

הנה במשנה ברורה (סי' תרע"ג סי"ב) מביא דדן בשואל ומשיב (ח"א מהדורא תליתאה סי' שמ"ט) בשמן גזול אם יצא ידי חובת נרות חנוכה. ולהצד דלא יצא, אם כן הכי נמי נימא בעובדא דידן דהוה כמדליק בשמן גזול, דהרי הנרות שייכים לבנו.

ב. האם הנרות של הבן

אך יש לומר דהכא קילא דאכתי הוה דידיה, דהרי הבן לא קנה הנרות מאביו, ואם כן אין כאן גזל.

אך הרי נחלקו הפוסקים (ע' מחנה אפרים ה"ל צדקה סי' ב') באומר שיתן מעות לצדקה, האם זכה העני באמירתו. והרי אם הבן לית ליה ממון לעצמו, אם כן כשהאב נתן נרות לבנו מקיים בזה מצות צדקה, ואם כן להני פוסקים זכה העני באמירתו, נמצא דכבר זכה הבן בהנרות ואם כן יש כאן גזל. אך מכלל ספק לא נפקא.

תו יש לדון דקנה הבן, דהרי אם החנוכיה של הבן, אם כן כשמזוג לה הוה דידיה, מדין חצר שקונה לו אף שלא מדעתו, והוה ליה כדעת אחרת מקנה, ואם כן יש כאן גזל.

ג. עבירה בשוגג

אך הרי עכ"פ הוה רק גזל בשוגג, ולכאורה תליא בפלוגתת הראשונים, דמדברי תוספות (סוכה ל' א' ד"ה משום) מבואר דבעבירה בשוגג חשיב מצוה הבאה בעבירה, [ומדקשו למה לי קרא לסוכה גזולה תיפוק ליה דהוי מצוה הבאה בעבירה, ולא תירצו דנפקא מינה לענין שוגג], אך במרדכי בסוכה (רמזו תשמ"ז) וברבינו תם (ספר הישר בשו"ת סי' ק"ב) כתבו דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה.

ולענין הלכה הוי ספיקא דדינא, כמבואר בתשובות מהר"ם שיק (או"ח ח"א רצ"ה) ומחזה אברהם (להג"ר אברהם שטיינברג אבד"ק בראדי, ח"א סי' מ"ט).

ד. כבתה אין זקוק לה

מעתה יש לדון, בהא דבעובדא הנ"ל כשראה האב שזה הנרות של הבן, כיבה כל הנרות. ואם כן נימא דודאי לא יצא ידי חובתו.

אך יש לומר דיצא ידי חובתו, דהרי כבתה אין זקוק לה. ואע"ג דבמזיד אמרינן דכבתה זקוק לה וחייב לחזור ולהדליק בלא ברכה (שער הציון סי' תרע"ג סי"ק ל"ב), מכל מקום יש לומר דנידון דידן הוה שוגג, דהרי סבר שהנרות האלו אינם עולים לו.

ה. מסקנת הדברים

הנה יש לעיין בכל זה, ובפשוטו בדין זה לאחר שכיבה הנרות חייב להדליק שנית בלא ברכה.

דהנה הטעם דחייב לחזור ולהדליק, דדילמא לא יצא בהדלקה הראשונה מפאת מצוה הבאה בעבירה אע"פ שעבר על העבירה בשוגג,

והטעם דמדליק בלא ברכה, דילמא יצא בהדלקה הראשונה כיון דהוה שוגג. וכן מחמת דהוה רק מצוה דרבנן. [וכשיטת הרמב"ם (פ"ח הל' שופר ה"ט) דבמצוה דרבנן לא פסלינן משום מצוה הבאה בעבירה].

שמן גזול

הנה במשנה ברורה (סי' תרע"ג סי"ב) מביא בשם השואל ומשיב (ח"א מהדורא תליתאה סי' שמ"ט) להסתפק בשמן גזול האם יצא ידי חובת נרות חנוכה. ויש לדון בהאי נידון בכמה אנפי:

א. האם קנה בשנוי

הנה יש לדון דלא יצא מכיון דהוה מצוה הבאה בעבירה. אמנם דן בשואל ומשיב (שם) דלא הוה מצוה הבאה בעבירה מכיון דקנה השמן בשנוי מעשה, דהרי מכיון שהדליק לשם נר חנוכה נאסר השמן בהנאה והוה שינוי מעשה.

ובזה נחלק בארץ צבי (מהג"ר צבי הירש תאומים, סי' נ"ב) דלענין גזילה לא חשיב שינוי בהא שנאסר בהנאה, אלא רק כשמשנתה הדבר בעצמותו, וכדחזינן (בבא קמא צ"ו ב') בגזל חמץ ועבר עליו הפסח, דאומר הרי שלך לפניך, ולא אמרינן דחשיב שינוי מצד הא דנאסר בהנאה משום חמץ שעבר עליו הפסח.

ב. שינוי על ידי האש

אך יש לדון דאכתי לא חשיב מצוה הבאה בעבירה, מפאת דהאש עושה שינוי בהשמן, והרי מקיים המצוה דהדלקת נר חנוכה בהאש.

אך חזינן דהפוסקים לא אתו עלה מפאת כן. ויש לבאר דטעמא מכיון דהשינוי בא עם המצוה, וכמו בהקדיש לאחר יאוש דמיפסל משום מצוה הבאה בעבירה.

ג. פתילה

אמנם אף אם תמצוי לומר דחשיב שינוי מחמת האש, מכל מקום אם גזל פתילה, בזה לא חשיב שינוי, דהרי האש לא עושה שינוי בפתילה, ואם כן יחשב מצוה הבאה בעבירה.

וכי תימא דגזילה בהפתילה אינו עושה שיחא מצוה הבאה בעבירה, דאינו אלא הכשר המצוה, והוה כמו בגנב הכלי שמכניס בו השמן, דיש לדון דלא חשיב בזה מצוה הבאה בעבירה, דאינו חלק מהמצוה אלא רק מחזיק השמן שלא ישפך. [אכן אינו מוכרח].

אך הרי לא דמי פתילה לכלי, אלא הפתילה הוא מעיקר מצוה, דהא בעינן שישתתף בפריטי בפתילה, כמו שכתב הרשב"א (מובא בהגהות ברוך טעם סי' תרע"ז), וכן הפתילה נאסרת בהנאה משום הוקצה למצוותו, משא"כ בהכלי, חזינן דהפתילה הוה חלק מהמצוה.

אך יש לחלק, דאין לדמות העניינים של הוקצה למצוותו וההשתתפות בפריטי לדין מצוה הבאה בעבירה ולומר דכל הני בחדא מחתא מחתינן. וגם הא דבעי להשתתף גם בפתילות, צריך עיון אם מוסכם.

ד. יטול שנית בלא ברכה

הנה קיימא לן דבלולב הגזול בחול המועד, יטול שנית אך בלא ברכה, לחשוש לדעת הרמב"ם (פ"ח הל' שופר ה"ט) דבמצוה דרבנן לא מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה, [וכן במרוו בזמן הזה]. והלכך הכי נמי במצוה דרבנן דהדלקת נר חנוכה, אם מיפסל מפאת מצוה הבאה בעבירה, ידליק שנית אבל בלא ברכה.

ה. בעינן שמן שלו

אך יש לעיין דלכאורה איכא סיבה אחרת דלא יצא בשמן גזול, דהרי אין השמן שלו.

דהנה כתב בר"ן בפסחים (ד' א' בדפי הרי"ף ד"ה ומיהו, וברמב"ן שם) דאע"ג דבמצוות שאפשר על ידי שליח מברך על, בהדלקת נר חנוכה [והוא הדין בנר שבת] מברך בל', דהרי לא סגי בשליחות וצריך שיהא השמן שלו, וכדחזינן דצריך להשתתף בפריטי. חזינן דבעינן שהשמן יהא שלו.

אך יש לומר דאיכא בזה חילוק, דדברי הרי"ן הם רק באינו מדליק בעצמו דבזה לא מהני באין השמן שלו, אבל במדליק בעצמו יועיל אף בשמן של חברו.

רק אם מוסיף והולך מיום הראשון, ולכן כתב דקטן שהגדיל באמצע ימי חנוכה, וגר שנתגייר באמצע חנוכה, ידליקו רק נר אחד.

אך מבואר בדרכי משה (סי' תרע"ב סוף אות ג') דמי שלא הדליק בליל הראשון, ידליק בליל שני או בליל שלישי כשאר כל אדם, וכן הביא בשם אגודה (שבת סי' ל"א) ומהרי"ל (שו"ת סי' כ"ח).

[וכתב בדרכי משה, דזה דלא כמהר"ם מרוטנברג שכתב דכשמתחיל להדליק, יתחיל להדליק נר אחד וכן הלאה יוסיף כל יום עוד נר, דהרי לדידיה אותו יום שמתחיל להדליק הוה כלילה הראשונה. אך כתב בדרכי משה דאין דבריו נראין].

ד. ליישב המשנה ברורה

מעתה אכתי תיקשי דברי המשנה ברורה. ויש לומר דהא דכתב במשנה ברורה שידליק כל יום נר אחד הוה לאו דוקא. או דילמא איירי באופן שיש כמה אנשים שצריך ליתן להם נרות.

הפסיק בין הברכות להדלקה

הנה בהדלקת נרות חנוכה, אין להפסיק בין הברכות להדלקה. ויש לזון בכמה גוויי של הפסק:

א. הפסיק בענין נרות מהדרין

הנה אם לאחר שבירך להדליק נר של חנוכה, הפסיק בדיבור ואמר שימלאו את הבזיכים של המהדרין, יש לעיין אם הוה הפסק, כי הנר העיקרי היה מלא.

ולענין לא הוה הפסק. אף אם נימא כדעת הפרי חדש (סי' תרע"ב) דעל נרות מהדרין אין ברכה של להדליק, [כגון בגוונא שבשעה שבירך על העיקר לא היה דעתו שיוכל להדליק גם ההידור, דסבר שאין לו יותר נרות, ורק אחר כך נדמנו לו], מכל מקום הוה לצורך מצוה זו.

ב. לצורך נר חשד

הנה שאלו מהו במפסיק בדיבור לאחר הברכה, ואומר שיכינו נר שצריך להדליק מפני החשד, ויפה שאלו, ומכל מקום יש לומר דלא הוה הפסק.

ג. לשאר בני הבית

יש לעיין מהו אם אמר שיכינו נרות לשאר בני הבית, דהנה לענין ברכה על שחיטה, והפסיק לאחר הברכה ואמר שיביאו סכין לשוחט אחר, לכאורה הוה הפסק, דהרי שוחט השני הוה מצוה בפני עצמה. [ולא דמי לסעודה שגם להביא לצורך אחר הוה צורך סעודה דהרי סועד עמו].

ואם כן גם כאן הוה הפסק, דהרי הדלקת בני הבית הוה לכל אחד מצוה בפני עצמה, דאינם מכוונים לצאת מבעל הבית, דהרי חזינן דכל אחד מבני הבית מברך.

וכך ביאר הגרע"א (תנינא סי' י"ג עיין שם) להסוברים דליכא ברכה על הידור מצוה, אם כן הא דכל אחד מברך על הדלקתו אף דהוה רק הידור, על כרחך טעמא דאינו מכוין לצאת מחבירו. וצריך תלמוד.

ד. דיבור בין הברכות

תו יש לעיין אם הפסיק בדיבור בין ב' הברכות, להדליק ושעשה נסים, מהו.

דהנה בברכות התורה אם הפסיק בין הברכות, נסתפק בתהלה לדוד (סי' מ"ז ס"ק ד').

אמנם בקידוש, אם הפסיק בין ברכת בורא פרי הגפן לברכת הקידוש, הוה הפסק, כדמוכח מדדנו הפוסקים (הגרע"א סי' רח"צ על מג"א סק"ו, הובא בביאור הלכה שם סע' ה') לענין הבדלה, דהמברך בורא מאורי האש על נר שלא שבת, או נר של עבודה זרה, יהא הפסק בין בורא פרי הגפן לברכת הבדלה. [ועיין בט"ז (סי' תרכ"ד סק"ב) לענין מוצאי יום הכיפורים שחל בשבת].

והשתא יש לעיין בברכת להדליק ושעשה נסים למאי מדמינן לה, האם לברכת התורה או לקידוש. ולענין לא הוה הפסק. ועדיין צריך רב.

ה. הפסק במעשה

הנה ראיתי בתשובות שדה הארץ (להגאון רבינו רפאל מיוחס זצ"ל ח"ב סי' ל"ח) במי שבירך על נרות חנוכה, והדליק תחילה הנר דחול שבמנורה שמחמתו מותר להשתמש לאורה [היינו השמש], ואחר כך

ו. לזון בחילוק הנ"ל

הנה ראייה לחילוק הנ"ל, דהרי במהדרין דמדליקין אף הבנים, והרי השמן הוה של האב ולא הגביהו. וכמו כן לענין נרות שבת, הרי אשה מדלקת נרות של שבת אף כשבעלה אינו בבית וגם אינה מוציאה אותו, ולא שמענו שהאשה צריכה להגביה הנרות.

והעירוני דלפי זה באכסנאי, גם אם לא ישתתף בפריטי, יכול להדליק בעצמו בשמן של בעל הבית ויוציא גם את בעל הבית, דמכיון דהאכסנאי מדליק בעצמו, לא צריך שיהא השמן שלו.

ובזה ניחא הא דתיקשי לבית שמאי דאית לה שבייתת כלים, ואם כן הפתילה דהוה כלים, צריך לומר שהפקירה, כמו בקדרות שמפקירין לבית שמאי, ואם כן היאך ייצאו ידי מצוות נרות חנוכה, ולהאמור אתי שפיר דמדליק בעצמו. ולפי זה בשבת חנוכה לא יועיל לבית שמאי להשתתף בפרוטה אלא צריך להדליק בעצמו. [ועוד עיין מה שכתבנו ליישב האי קושיא בחנוכה תשע"ד].

יש לו שמן בצמצום

הנה איתא במשנה ברורה (סי' תרע"א סק"ו) כאשר יש לו שמן בצמצום לכל שמונה ימים, והיינו ל"ו נרות, ולחבירו אין לו כלום, מוטב שיוותר על הידור שלו, וכך יתן גם לחבירו, דהא מדינא אין צריך אלא נר אחד.

ומוסיף במשנה ברורה, שידליק הוא עצמו רק נר אחד כל יום. וזה צריך ביאור, דהרי כיון דיש לו ל"ו נרות, ולחבירו נותן רק שמונה, פשו גביה כ"ח נרות, ואם כן ידליק כל ששת הימים בהידור, וביום השביעי ושמיני ידליק כל יום נר אחד, וישאר לו עוד חמש, ואותם יתן לחבירו, ואם כן חבירו ידליק שלשת הימים הראשונים כמהדרין מן המהדרין.

א. אין מורידין

וכי תימא דלית לן למיעבד שיהא מוסיף והולך ואחר כך רק אחד, דזה חשיבא מורידין בקודש, ולא דמי להיכא דאחר כך נחסר לו ידליק רק אחד, דלא ידע כן מתחילה. אך זה חידושה רבנא.

ב. יום השלישי ידליק רק אחד

ובאמת מבואר במשנה ברורה להיפוך, שהרי כתב (שם ס"ק ה') שאם יש לו עשרה נרות, ידליק כל יום אחד, דהיינו שמונה נרות, וביום השני ידליק שתיים, וביום השלישי לא ידליק שתיים אלא רק אחת. חזינן דלא קפדינן אהא דאחר כך יפסיק.

ואגב יש להקשות בהאי דינא דהמשנה ברורה, דלכאורה נימא כשיש לו עשר נרות שידליק ביום השני רק אחד וביום השלישי שלשה, וכך ידליק יותר נרות.

ויש לומר דהיינו משום דינא דהבנין עולם (סי' ל"ד, מובא בשער הציון סי' תרע"א סק"ח) דכתב דאע"פ דעדיף הידור דמוסיף והולך מהידור דשמן זית, דבמוסיף והולך איכא טפי פרסומא ניסא, מכל מקום בלילה הראשונה עדיף לקחת שמן זית, וטעמא דמילתא דעכ"פ הידור דשמן זית זה עכשיו, והרי כתב ברדב"ז (תשובה ח"ד תשובה י"ג - אלף פ"ז) שמי שהיה חבוש בבית האסורים ונתנו לו רשות יום אחד בשנה להתפלל בציבור, יעשה המצוה הראשונה שיכול לעשות, דאין מעבירין על המצוות, ואם כן ייצא מיד להתפלל בציבור, ואין לו להמתין עד יום כיפור. [ולדברי הרדב"ז, הכי נמי בקיום מצוות, אם חנוכה קדים, ייצא מבית האסורים בחנוכה לקיים מצות נרות חנוכה, ולא ימתין עד ליל פסח לקיים המצוות דאורייתא דליל ט"ו].

[תו קשיא לי, ביום השלישי אמאי מדליק רק אחד, ידליק שלשה ויחלק הנר לשניים, דהרי אמרינן דביש לו פחות מחצי שעה ידליק בלא ברכה].

ג. כמנין הימים רק בימים האחרונים

הנה אף אם תימצא לומר דאמרינן בזה אין מורידין, מכל מקום אכתי תיקשי אמאי מדליק רק שמונה נרות, הרי עכ"פ ידליק העשרים ושמונה נרות בימים האחרונים, דכך יהא מעלין בקודש.

וכי תימא דגם זה לא מצינן, כדשמעתי דדן בחכמת שלמה (ממהרש"ק ז"ל או"ח סי' תרע"ז סע"ב ב') דלא שייך מהדרין מן המהדרין

הדליק שאר הנרות.

וכתב דיש כאן הפסק בין הברכה למצוה והיה ראוי לברך שנית. אלא דמכל מקום כתב דיש לצדד שלא לברך מפאת דיש לומר דהוה קצת לצורך המצוה וכדינא דגביל לתורי (ברכות מ' א').

[וכתב שם דשהה יותר מתוך כדי דיבור, וצריך עיון הא בשתיקה קיימא לן דלא הוה הפסק אף ביתר מכדי דיבור, ואם נימא דמעשה גרע, אם כן אף בפחות מתוך כדי דיבור. וצריך לומר דמכל מקום באיכא תרוייהו גרע. וצריך עיון].

חזינן מדבריו דפסיקא ליה דהפסק הוה אף שלא על ידי דיבור אלא רק במעשה. וכעין זה אשכחן בט"ז (או"ח סי' רי"ב סי"ק ו') דאכילה חשיב הפסק. [ועיין פרי מגדים שם דלא הוה הפסק, ואסקה בצריך עיון. ועוד עיין בפרי מגדים (סי' תע"ה סק"ח). ואולי טעמיה התם דהוי קצת מענין המרוח. ועוד עיין בסוף פרשת עקב תשי"ג מה שכתבנו בזה].

וברש"י בעירובין (נ' א') כתב דביצאו שניהם בעשירי דחד מעשר בהמה וחד שלמים, אינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה. ולכאורה כונתו משום הפסק דהתנופה והסמיכה, חזינן דמעשה הוה הפסק. ואולי איירי שעושה כל אחד בפני עצמו.

[תו יש לעיין בנידון הנ"ל, אם קא נגעא בהנידון דהכופל ברכה ב' פעמים אם הוה הברכה השניה הפסק לראשונה. וכן יש לומר דמהאי טעמא בקידש פעם ב' לא הוה הפסק. ועיין בריטב"א ראש השנה (ל"ד א'). ועוד עיין באריכות בבר אלמוגים סי' קל"ג].

אוכל האסור שבריא בשבילו, ומכל מקום שרי לאוכלו רק מצד הא דשמא אינו האוכל שאסור, והוה ספק איסור דרבנן. ולהאמור יהא שרי ליה לאכלו.

ד. ציצית בלילה

אכתי יש לעיין בזה טובא, מדברי ה"ח (סי' תקפ"א ס"ק ב') לענין פלוגתת קמאי האם מקיימין מצוות ציצית בלילה, דכתב ה"ח שלא יתעטף בטלית שלו אלא בטלית של חברו, כדי שלא יכניס עצמו בספק קיום מצוה בלא ברכה.

ותיקשי, דלהאמור לעולם יתעטף בטלית שלו, דהרי אע"פ שמתעטף בהטלית לחוש להצד דלילה זמן ציצית, מכל מקום נימא דלענין החשש שמקיים מצוה בלא ברכה, הא איכא צד דלילה אינו זמן ציצית, ונמצא דלא קיים מצוה בלא ברכה. [ועיין בשיח הלכה ח"א סי' ח' אות מ"ז. ועוד האריך בזה רבינו, ועוד חזון למועד בעזה"י].

[ובעיקר דברי ה"ח יתעטף בטלית של חברו כדי שלא לקיים מצוה בלא ברכה, יש להעיר, דהנה על טבל ספק לא מברכים על הפרשתו, וברוצה לקנות פירות שהם ספק טבל, ויכול להשיג טבל ודאי, ואין לו נפקותא איזה יקנה, האם נימא דיקנה דוקא טבל ודאי, כדי שלא יעבור על האיסור לתרום בלא ברכה].

פרסומי ניסא

הנה מדליקין נרות חנוכה משום פרסומי ניסא. ויש לדון בדיני פרסומי ניסא בכמה אנפי:

א. רואים רק בפנים

הנה מי שמדליק בתיבה זכוכית על החלון, ורואים הנרות מב' הצדדים, ופותח התיבה מקדימה, ואם התריס שבחלון פתוח, איכא רוח חזקה דלא יוכל להדליק, האם יוכל לסגור התריס ולהדליק, ואחר כך לסגור הזכוכית, ולפתוח התריס שיוכלו לראות הנרות ברשות הרבים.

ולכאורה הרי קיים ההדלקה כלפי החדר, והא דמדליק באופן שיראו כלפי החוץ, הוה רק משום פרסומי ניסא טפי, אם כן מאי איכפת לן.

ב. שיראו הנרות בחוץ

אך אם נימא דבדליכא סכנה נשאר החיוב כלפי רשות הרבים, אם כן יש לחוש דלא מהני.

ואע"פ דקיימא לן (משנה ברורה סי' תרע"ב סי"ק י"א) דמדליק נר באמצע הלילה לבני ביתו, יש לומר דמכל מקום באופן דאפשר, עדיפא למיעבד שההדלקה תהא עושה מצוה כלפי החוץ.

[הנה בריטב"א (שבת כ"א ב' ד"ה דאי לא אדליק) כתב דגם לדינא דגמרא, אם הדליק בפנים יצא בדיעבד, והא דאמרין דזמן ההדלקה היינו עד שתכלה רגל מן השוק, היינו דוקא במדליק בחוץ, ומשום הכי גם לדינא דגמרא אם לא הדליק בזמן, וכבר תכלה רגל מן השוק, עכ"פ ידליק בפנים].

ג. תוך עשרה

אמרין בגמרא שבת (כ"א ב') נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה. ויש לדון מהו אם יש לפניו ב' אפשרויות, חדא, להדליק בחלון ויהא יותר פרסומי ניסא, אך יהא למעלה מ"י טפחים. שנית, להדליק למטה בתוך י' טפחים ויראו בחוץ, אך יראו פחות מבהחלון. ויש לומר דידליק בחלון כדי שיראו יותר, ויהא יותר פרסומי ניסא. ושמעתי שכן עשה החזון איש.

ד. רואים יותר בצד המזוזה

לפי זה יש לעיין, דהנה אמרין בגמרא (שבת כ"ב א') נר חנוכה מצוה להניחה משמאל הפתח, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. ואם כן מהו באופן דאם ידליק משמאל הפתח, יראו פחות אנשים, אבל אם ידליק בימין הפתח בצד של המזוזה, יראו יותר אנשים, האם נימא דעדיף להדליק בצד של המזוזה כדי שיהא יותר פרסומי ניסא. והרי בחלון ודאי אין מזוזה. אך יש לומר דהוה מילתא דתמיאה.

שמה יצא בהדלקת ביתו

הנה איתא בגמרא שבת (כ"ג א') דמי שמדליקים עליו בביתו, פטור מנר חנוכה. וכן קיימא לן (שולחן ערוך סי' תרע"ז סעי' ג').

וכתב ברמ"א (שם) דאם רוצה להחמיר על עצמו רשאי. וכתב במשנה ברורה (סי' תרע"ז ס"ק ט"ו, ט"ז) דהיינו בלבד שיכוין במחשבתו קודם שמדליקין עליו בביתו דאינו רוצה לצאת בשל אשתו.

אמנם מביא במשנה ברורה, דיש מן הפוסקים (בית יוסף סי' תרע"ז ד"ה כתוב בתרומת, ומהר"ל בתשובות סי' פ"ה. ובפרי חדש סי' תרע"ז סעי' ג' סתם כמותם) דסברי דאחרי שחכמים פטרוהו על ידי הדלקת אשתו, לאו כל כמיניה לומר אינו רוצה לצאת בשל אשתו, אם כן כתבו דהמחמיר להדליק שנית בעצמו, ידליק בלא ברכה.

א. עושה הפעולה מחמת צד האיסור

הנה זה צריך עיון, דלהני פוסקים אמאי אמרינן דהמחמיר להדליק שנית ידליק בלא ברכה,

דהנה אם יעשה כעיקר הדין, וייצא בהדלקת ביתו, עביד כדינא. אמנם אם מחמיר לכוון שלא לצאת בהדלקת ביתו וייצא בהדלקת עצמו, הרי ממה נפשך, אם לא מהני האי מחשבה לא לצאת בשל אשתו, אמאי ידליק בעצמו, ואם מהני האי מחשבה, הרי עכשיו מדליק בלא ברכה, ואם כן אמאי יעשה זאת, הרי איתא במשנה בתרומות (פ"א מ"ו) דהאלם לא יתרום כיון שאסור לעשות מצוה בלא ברכה.

ב. ספק דילמא כבר יצא

יש ליישב דלגבי האי איסורא דמדליק בלא ברכה, ספק דרבנן לקולא, דדילמא יצא ידי חובתו בהדלקת הבית, ומכל מקום לגיסא דלא יוצא בהדלקת ביתו מדליק בעצמו. וזה עדיפא ליה טפי.

ג. נפקא מינה בספק איסור

ונלמד מזה דספיקא דרבנן לקולא הוא אף כשאיהו רוצה צד החומרא, כגון הכא שרוצה הצד שלא יצא בהדלקת ביתו, ומכל מקום מותר להדליק רק מחמת הצד שיצא.

ולמשל, באופן שלצורך רפואה שאין בו סכנה, צריך לאכול אוכל שהוא איסור דרבנן, והנה באיסור ודאי דרבנן אסרינן ליה, [כמבואר בשולחן ערוך יו"ד סי' קנ"ה סעי' ג'], אמנם בספק איסור דרבנן שרינן ליה. מעתה אם מצא אוכל שמסופק בו אם הוא האי אוכל שאסור מדרבנן או שהוא סוג אוכל אחר, ורוצה לאוכלו מספק שמה הוא האי